

УДК 72:711

Сингаєвська М.А.,
Київський національний університет будівництва і архітектури

РОЛЬ ВПЛИВІВ У ФОРМУВАННІ АРХІТЕКТУРНИХ СТИЛЕЙ

Висвітлюються особливості формування та функціонування деяких історичних архітектурних стилей під впливом стильових характеристик попередніх епох.

Ключові слова: архітектурний стиль, історія архітектури, вплив, запозичення, спадковість, синтез, архітектурна форма, образ, композиція, конструктивні прийоми, елементи оздоблення, система пропорціювання.

Мета статті. Показати роль впливових характеристик у формуванні та функціонуванні історичних архітектурних стилей від архітектури Древнього Єгипту до архітектури Бароко. Виявити вплив одного архітектурного стилю на інший.

Виклад основного матеріалу. За усталеним означенням стилем вважається сукупність характерних рис та ознак архітектури, це стійка спільність конструктивної та образної систем, засобів виразності та образності прийомів. І, загалом, архітектурний стиль – це продукт епохи. [1]. Розвиток архітектури характеризується появою нових стильових композиційних прийомів, функціональною організацією простору, застосуванням нових матеріалів. Поява нових архітектурних стилей спричинена потребами суспільства, яке ставить перед архітектурою нові соціальні, функціонально-конструктивні та естетичні задачі. При цьому протягом всього історичного процесу зодчі неодноразово звертаються до досвіду попередніх епох, використовують певні випробувані часом конструктивні прийоми, елементи оздоблення та системи пропорціювання. Процес відбувається шляхом асиміляції, аналізу та синтезу накопиченого віками досвіду. Успадкування, запозичення тих або інших стильових ознак набуває нового значення, іншого звучання та вираження у новому архітектурному творі.

Народження і функціонування стилів первісних цивілізацій, як свідчать історичні дослідження, не мають чітких часових означень. Єгипет поклав початок світовій архітектурі. За даними істориків, період розвитку давньоєгипетської цивілізації охоплює близько 3000 років [2, 3, 5, 7]. Для єгипетської архітектури була характерна наявність таких ознак, як конструктивна монументальність, лаконічність, урівноваженість мас, симетричність, ритмічний повтор. Піраміда вражає космічною грандіозністю, геометризмом форми, величним спокоєм, стриманістю використання декору. Всесвітня історія архітектури вказує на стилістичні особливості давньоєгипетської архітектури, які безпосередньо відобразилися на

подальшому розвитку архітектури Месопотамії та Персії. Конкретно це проявилось у *запозиченні* таких *конструктивних прийомів*, як система склепінь без кружал (рис. 1) [5].

Рис.1. Співставлення єгипетських та асирійських конструктивних прийомів

Поза тим, *зодчі* Древнього Єгипту заклали потужну систему арифметичних та геометричних пропорцій на основі модулю (кратність цеглині), в подальшому відому як система єгипетських мір. Архітектура Месопотамії підкорювалася пропорціям на основі даної модульної системи. В характері *оздоблення* асирійських храмів також простежується *вплив* єгипетського зодчества – *переймають* мотиви пальмети та розетки; форма та орнаментальні мотиви капітелі асирійських колон нагадують єгипетську лотосоподібну гаторичну капітель. Безсумнівним є і факт *запозичення* деяких архітектурних засобів емоційного впливу на людину: монументальність піраміди та зиккурату, скульптури містичних істот - Сфінкси Єгипту та Шеду Асирії тощо [2, 3, 5, 7]. Тобто ми простежуємо *вплив якісних ознак* архітектури Єгипту на архітектуру Месопотамії. Навіть рослинні мотиви капітелі коринфського ордеру Древньої Греції беруть свої витoki у лотосоподібній єгипетській капітелі з пальмовим листям [5].

Наступним показовим етапом *впливовості архітектурних стилів* є Стародавня Греція, стильові ознаки якої *вплинули* на формування наступних етапів розвитку архітектури. Це виявлено у досконало розробленій архітектурно-художній ордерній системі, яка стала основою архітектоніки практично всіх типів будівель: храмів, інших громадських будівель, житла. Памятки Стародавньої Греції є *взірцями гармонійного поєднання конструктивних, композиційних та естетичних засобів*. Ордер, як основоположний конструктивний елемент утворював типовий архітектурний образ (стиль). Міняючи співвідношення найважливіших елементів ордера або його загальні розміри, древні зодчі навчилися гармонізувати масштабність і інші властивості всіх елементів ордерної системи, надаючи їй таким чином вираз масивності або стрункості, сили або витонченості, змінюючи разом з тим

і загальний характер усієї будівлі. Поєднання узагальненого реалізму й умовності тектонічної семантики ордера *сприяли* створенню образно-художнього відображення *стоячно-балочної конструктивної системи*. До композиційних особливостей грецької архітектури відносять: підпорядкованість елементів модулю – радіусу колони, канонічна система пропорцій, ритм, масштаб, гармонійна лаконічність, завершеність форм [2,4,5].

Архітектура Древньої Греції *безпосередньо вплинула* на формування архітектури Древнього Риму. Це прослідковується в *запозиченні конструктивних прийомів* ордерної системи (рис. 2), в принципі кам'яної кладки. Римські архітектори *запозичили* також композиційні схеми грецьких храмів (рис. 3). Але згодом переробили всефасадність грецького периптеру на фронтальний храм з виділенням головного фасаду [2, 5].

Рис. 2. Співставлення капітелей древньогрецького та римського іонічного ордерів

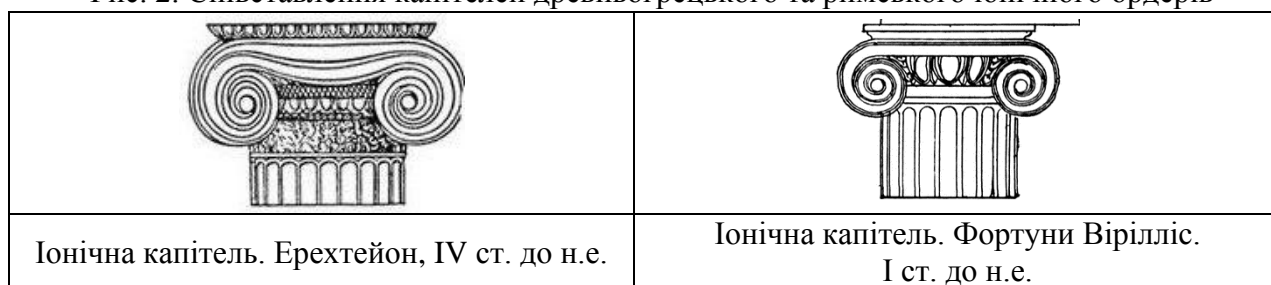
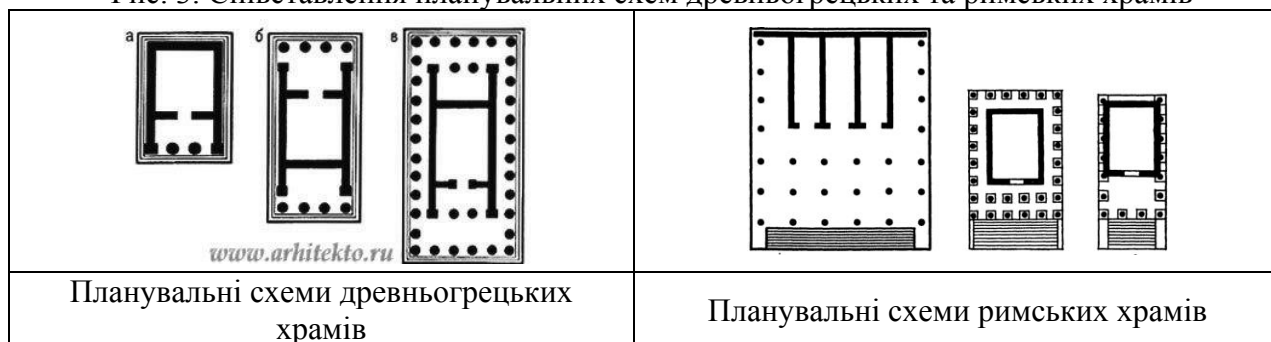

Рис. 3. Співставлення планувальних схем древньогрецьких та римських храмів

Елементи древньогрецького декоративного оздоблення прослідковуються і у Візантійській архітектурі (коринфські капітелі Софії Константинопольської). Мотиви Коринфського ордеру знайшли своє відображення також в готичній архітектурі (рис. 4) [2, 4, 5, 6, 7].

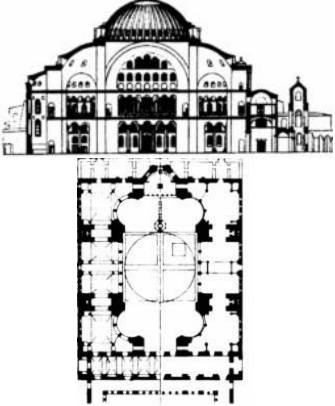
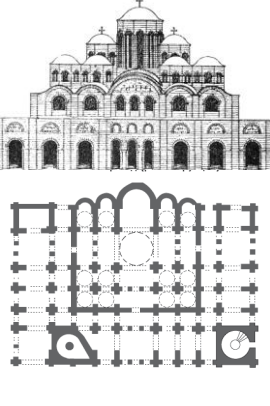

Через XV ст. архітектори Відродження звертаються до канонів античної архітектури. Елементи древньогрецької коринфської ордерної системи прикрашають фасади та інтер'єри будівель, виражені у пілястрах, обрамленнях віконних прорізів, карнизів – античний ордер зазнав дуже тонкого та вдалого синтезу. В архітектурних стилях до XX ст. виявляється присутність елементів

античного ордеру. На це вказують дослідження багатьох вчених, серед яких О. Шуазі, М.І. Брунов, А.В. Бунін та інші [2,4,5,6,7,9].

Рис. 4. Співставлення капітелей древньогрецького, візантійського та готичного коринфського ордерів

		
Коринфський ордер в архітектурі Древньої Греції, IV ст. до н.е.	Коринфський ордер в архітектурі Візантії, V ст. н.е.	Коринфський ордер в готичній архітектурі, XIV ст.

Рис. 5. Співставлення планів та фасадів християнських крестово-купольних храмів

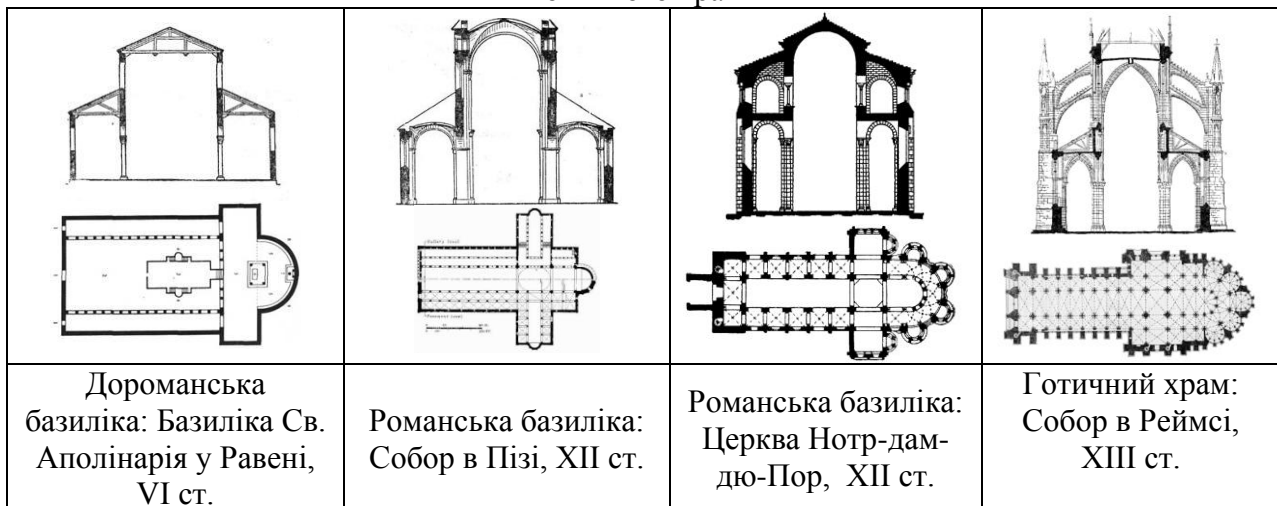
		
Софія в Константинополі, V ст.	Софійський Собор в Києві, XI ст.	Софійський Собор у Новгороді, XI ст.

Із затвердженням християнства значним *цетром розповсюдження* характерних *стильових ознак* стала Візантія. Візантійська архітектура є результатом *впливів* грецьких, римських та іранських стилів. Візантійська архітектурно-художня модель храму виражалася у базилікальній та крестово-купольній композиції храму, стіновій конструкції з невеликими вікнами, напівциркульних арках, конструкціях крестових склепінь. Ця модель отримала широке розповсюдження далеко за межами Візантійської імперії: на півночі - в архітектурі Росії та України, на заході – в архітектурі країн Європи. В кожному з регіонів архітектура набувала своєрідних особливостей, втім спільними рисами були конструктивні прийоми стіни, склепінь та куполу, аскетичність форм, масивність, стриманість оздоблення, прості співвідношення об'ємів, геометричні закономірності, модульність, осьова симетрія будівель. Наприклад, співставляючи Софію в Константинополі (V ст.) із Софійським Собором в

Києві (XI ст.) та Софійським Собором у Новгороді (XI ст.), можна виявити *наслідування* композиції плану, пропорцій, силуету, образу, елементів оздоблення інтер'єру, мозаїк тощо (рис. 5). Тобто, стильові особливості Візантійської архітектури, як засоби затвердження християнства, *якісно вплинули на формування архітектури* Русі та країн Європи протягом X – XIII ст. [2,6,7].

Романська архітектура Європи (X – XIII ст.), яка *сформувалася під впливом* візантійського та древньоримського зодчества, поступово трансформувалася у готичну [2,6,7]. Ця трансформація відбувалася у зв'язку із новими соціальними процесами, які знайшли своє відображення в архітектурі. Перед зодчими стояли наступні задачі – збільшення висоти храму, облегшення конструкції будівлі шляхом звільнення її від несучої стіни. Архітектори вдосконалювали конструктивну схему романської трьохнефної базилики відповідно до нових задач, *в результаті чого склався оригінальний образ* готичного храму. Готичні споруди, на відміну від масивних статичних форм романських храмів, набували виразу стрункості та вертикальної динамічності. *Вплив* романської архітектури на готичну виражається у запозиченні базиликальної трьохнефної системи храму, крестових склепінь та стрільчатих арок [6]. Прикладом такого запозичення може слугувати Собор в Реймсі, XIII ст. (рис. 6)

Рис. 6. Співставлення планів та поперечних розрізів дороманського, романського та готичного храмів

Елементи готичної архітектури знайшли застосування і в архітектурі XVIII - XIX ст. Прикладом є Вестмінстерський Палац у Лондоні, відбудований у неоготичному стилі в 1834 р. по проекту Ч. Беррі [2,7].

Архітектурний стиль Відродження панував в Італії протягом XIV - XVI ст. І дещо пізніше утвердився в архітектурі інших європейських держав.

Розроблені в італійському зодчестві композиційні прийоми і типи були засновані на гнучкій системі архітектурно-виразних засобів античного ордеру [6,7,9]. В Ренесансі ордер застосовувався як основний засіб гармонізації образу. Яскравим прикладом *запозичення та синтезу* елементів античної ордерної системи є Виховний будинок у Флоренції, 1444 р. Пропорції частин фасаду, членування стіни, аркади, лоджії, елементи оздоблення підпорядковані логіці античної ордерної побудови. Ця думка підтримується поглядами багатьох вчених, а саме Ю. Г. Репіна: «[...] Оволодіння новими виразними можливостями, які були закладені в ордерній системі, яка поєднувалася відтепер зі стіною, склепінням і куполом, тобто з тектонікою споруди в цілому, стало в руках майстрів Відродження потужним знаряддям для вирішення складних завдань нової архітектури» [8].

Незважаючи на складні еволюційні процеси, образ готичного храму *бере свої витoki* із конструктивних прийомів романської архітектури. Подібне явище спостерігається і в еволюціонізації архітектури Відродження, результатом чого є формування архітектури Бароко. [6,7,9] Співставляючи архітектурні форми Ренесансу і Бароко, проявляється *яскравий вплив* одного архітектурного стилю на інший. Ця позиція підтверджена ще у ХІХ ст. в працях Г. Вольфіна, який вперше провів фундаментальний системний аналіз та порівняння архітектури Ренесансу і Бароко [9]. Співставляючи Собор Св. Петра в Римі (1564 р.) та Кафедральний Собор в Берліні (1905 р.) можна простежити перетворення Ренесансного принципово статичного простору на складний динамічний простір Бароко. Лаконічна строгість ліній будівель Ренесансу перейшла у мальовничі форми Бароко; площинність та тектонічність фасаду Ренесансу перетворилася на просторову атектонічну композицію фасаду Бароко; замкнутий, чіткий силует будівлі Ренесансу трансформувався у відкритий силует - такий, що розчиняється в просторі [9].

Рис. 7. Співставлення храмів архітектури Ренесансу та Бароко

Таким чином, проаналізувавши особливості формування та розвитку певних історичних архітектурних стилів (від Древнього Єгипту до Бароко), ми доходимо до висновку, що наявність впливових характеристик постежується

протягом всього розвитку архітектури. Ця позиція неодноразово знаходить підтвердження у працях багатьох дослідників історії архітектури. Вплив одного архітектурного стилю на інший виражається у запозиченні та послідуєчому синтезі конструктивних прийомів, елементів оздоблення та системи пропорціонування. Наше наступне завдання – виявити та прослідкувати фунуціонування впливових характеристик в архітектурних напрямках ХІХ – поч. ХХ ст.

Використана література:

1. БСЄ. Изд. III, Т-24. – М.: 1976 р. – с. 514.
2. Бунин А. В. Всеобщая история архитектуры в 12 т. – М.: Стройиздат, 1970-1977.
3. Брунов Н. И. Очерки по истории архитектуры. Том 1. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2003. – 400 с.
4. Брунов Н. И. Очерки по истории архитектуры Том 2. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2003. – 540 с.
5. Шуази О. История архитектуры. В 2 томах / Пер. с франц. – 4-е изд. – М.: Издательство В. Шевчук, 2005. – Том 1. – 592 с.
6. Шуази О. История архитектуры. В 2 томах / Пер. с франц. – 4-е изд. – М.: Издательство В. Шевчук, 2005. – Том 2. – 708 с.
7. Кох В. Энциклопедия архитектурных стилей.
8. Репин Ю. Г. Уникальное и ординарное в архитектуре: Монография. – К.: «Феникс», 2007. – 176 с.
9. Вельфин Г. Ренессанс и Барокко. Исследование сущности и становления стиля Барокко в Италии / Пер. с нем. Е. Г. Лундберга – Санкт-Петербург: «Азбука-классика», 2004. – 288 с.

Аннотация

Статья освящает особенности формирования и функционирования некоторых исторических архитектурных стилей под влиянием стилевых характеристик предыдущих эпох.

Ключевые слова: *архитектурный стиль, история архитектуры, влияние, заимствование, преемственность, синтез, архитектурная форма, образ, композиция, конструктивные приемы, элементы убранства, система пропорционирования.*

Annotation

This statement reviews the features of the formation and operation of certain historic architectural styles influenced by the styles characteristics of former eras.

Keywords: *architectural style, history of architecture, influence, adoption, succession, synthesis, architectural form, appearance, composition, constructions, decoration, proportion system.*